

VERTEC.

Izhaja 1. dné
v mesecu in
veljá za vse
leto 2 gl. 40 k.
za pol leta
1 gl. 20 kr.
Po pošti: za
vse leto 2 gl.
60 kr., za pol
leta 1 gl. 30kr.

Naročnina
naj se naprej
plačuje in
pošilja ured-
ništvu v šent-
peterskem
predmestji
hiš. št. 15 v
Ljubljani.
(Laibach).

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 4.

V Ljubljani 1. aprila 1872.

Leto II.

Bodi previden.

am doli prek Save
Pod Šmarno goró,
Sem delal piščalke
Za svojo sestró.

Prepeval sem zraven
Tak lepo ko tič,
Veselja sem skakal
Brezskerbni fantič.

Nobena piščalka
Ni hotla mi pét',
Če tud' sem porezal
Verb skorej deset.

Nič več me ne mika
Pod Šmarno goró,
Dab' rezal piščalke
Za svojo sestró.

Brezskerbno pri delu
Pod verbo sedim,
Kar slišim prav glasno:
„Za usésa ga prim'!

Uiti sem hotel, —
Prepozno! — možú,
Ušesa rudeča,
Sem nesel domú.

Domá pa še pela
Je šiba močnó,
Ker mlado verbovje
Poškod'val sem zló.

Jože Korenčan.

Pravica pride na dan.

(Spisal Ljud. Tomšič.)

Na cerkvenej uri v vasí V. je ravno dve popoldne odbilo, ko v hišo Večernikovo neznan človek stopi. Ko palico v kot in klobuk na mizo položí, vsede se, ter po gospodarju Večerniku vpraša.

Večernik je ravno pri peči pilo pregledoval in pipico iz žepa privlekel. „Jaz sem gospodar te hiše“, odgovori starček, ter se prijazno tujcu približa, katerega je še le zdaj prav za prav v sobi zapazil.

Mati vstanejo izza kolovrata, na katerem so ravno nit ravnali in ga zasukati hotli, ter plašljivo gledajo v tujega človeka. Tudi Ančika, Večernikova hči, položí svoje delo na stran, ter se bliže neznanemu človeku primakne.

Ali človek, ki je po Večerniku vprašal, se nič ne zmeni za druge. Ko nekoliko ostrih pogledov na malo Večernikovo družino verže in sploh sobo in pohištvo prav hitro z očmi premeri, prosi starčeka, da bi mu le malo časa dovolil, na samem nekaj ž njim govoriti.

Večernik namigne in mati odidejo z hčerko iz sobe.

Tujec še le zdaj svojo prijaznost pokaže; saj se je pa tudi starček tresel, nenavajen takih pohodov. Ko mu prijazno reče, naj si svojo pipico le prižgé in kadí, zgovarja se, da je Večernikovo hišo, katera je krog in krog kot poštena hiša znana, le malo pogledati in sploh okolico tega kraja ogledati hotel. Prosil bi pa Večernika, reče nadalje, da mu le na nekatera vprašanja odgovori, da vé, pri čem da je.

„Prav rad“ odgovori Večernik, ki je vendar zdaj dobil toliko poguma, da si je v svojej lastnej hišici pipo prižgal.

„Zvedel sem“ začne tujec, „da so te dni v vašej okolici našli mertvo truplo. Pravijo, da je sodnijska preiskava dokazala, da je to truplo nekega Martina Grilja, in da so poklicani zdravniki poterdili, da je ubit.“

„Res je“ odverne Večernik. „Ubit je ubit revež in sicer ravno na mojej njivi. Kdo bi si bil mislil, da bo reveža ravno na mojej lastnini tako žalostna in nenadna smert dohitela.“

„Ali se pa vendar nič ne sliši, kdo bi bil Martina ubil?“

„Prav nič“, odgovori Večernik. „Stvar je zelo čudna; Martina smo vsi vaščani radi imeli, celó otroci so za njim vedno hodili; ni bilo botrinje, ni bilo nobene veselice, da ne bi bilo Martina zraven. In zdaj naenkrat ubit! Kdo bi za božjo voljo mogel kaj takega storiti!“

„Kam je pa Martin najraje zahajal?“ vpraša tuji gospod dalje.

„Martin“, odgovori Večernik, „prišel je skoraj vsaki dan v vsako hišo. Skupoval je cunje, železo, sklenino, češpljeve in breskove koščice, ter je že v svojem poslu moral večkrat v tukajšne hiše pogledati. Bil je, kakor sem rekel, vsakemu ljub, tedaj je vsaka hiša bila za-nj zmiraj odperta.“

„In te cunje in ropotije je on, se vé da, prodajal?“ nastavi zopet vprašanje tujec.

„Čakal je Lahe, dokler so prišli v vas po tako blagó. Lahi so kar naravnost za njega vprašali, ker so dobro vedeli, da se le on s takimi rečmi v našej vasí, dá v našej celej okolici, pečá.“

„Tedaj je rajniki imel denarje?“ povzame tujec.

„Nó“, reče smehljaje Večernik, „denar pa rajniki Martin sta bila kakor voda in ogenj. Če je revež imel nekaj goldinarjev, že je vsa vas vedela, kajti takrat je rad z vaškimi fantini po kerémah zahajal. Da bi Martin imel denarjev, kvantajo le stare babe, katere si ne dajo dopovedati, da se do denarjev ne pride tako lahko, kakor z roko v tobakiro.“

„Ali je pa tudi Martin morebiti imel v vasí posebne prijatelje, tovarše itd. Znabiti da mu tovarši niso bili dosti odkritoserčni?“

„Gospod“, povzame Večernik, „z Martinom, kakor sem že rekel, je vsa vas živela v prijateljstvu in tovarštvu.“

To so bila poglobitna vprašanja, ki je je neznani človek stavil našemu

Večerniku. Ko ga je še sim ter tje poprašal nekoliko o letini in sploh o vaških okolnostih, vstane iz stola, na katerem je sedel, podá Večerniku rokó, zahvali se mu za prijaznost in odide.

Pred Večernikovo hišo se je bila že zbrala cela derhal radovednih otrok, bab in fantalinov, ki so si o tujcu marsikaj šepetali.

Tujec, čigar konjiček je bil v župnijskem hlevu privezan, se za nekaj časa tudi še k gospodu župniku naverne.

Pozneje ga je Žganjarjeva Jera vidila, da je mémo Štrukeljnovega kozelca naglo odjezdil.

Vsa vas je govorila o tujcu, da je prišel o smerti ubitega Martina preiskavat. Tudi gospod župnik so unidan staremu Matiji rekli, da je tujec pri bližnej gosposki sodnik, in da bi prav lahko bilo kaj takega mogoče.

Čez nekaj dni potem prinese brič cel kup pozivnih listekov k bližnej sodniji. Skoraj iz vsake hiše je bil, če drugi ne, vsaj gospodar poklican v sodnijo.

Tudi Večernik dobi poziv. Koj reče Ančiki, da mu pripravi čevlje, palico, klobuk in tiste jerhaste hlače, ki so je za veliko noč kupili.

Bil je ravno ponedeljek zjutraj. Vsa vas je bila že zgodaj na nogah. Tudi pri Večernikovih je lajal pes danes raneje kakor navadno. Za malo časa se zbere cela procesija povabljenecv pred Večernikovo hišo in le še na Večernika čaka.

Tudi ta pride. Pozdravivši družbo z „dobro jutro“, naroči še gospodinji in Ančiki, da dobro pazite na hišo in da ga z večerjo počakate. Potem jo cela družba kakor procesija v bližnej mestice odmaha.

Mati in Ančika ste hišno delo po navadi končale. Ko zdravo Marijo odzvoní, posežejo Mati v dimnik po suho klobaso, da jo gospodarju skuhajo za večerjo.

„Revež bo gotovo truden in vspehan; a od zadnje bolezní ga potovanje še posebno rado zdela“ rečejo mati Ančiki, ki je ravno sklenico vina prinesla iz kleti za očeta.

Mati klobaso z okrožnikom pokrijejo in sklenico zraven postavijo. Ančika vzame „Genovefo“ in materi bere. Mati so sicer dremali, ali zaspati le niso mogli, dokler oče ne pridejo.

Še le po 11. uri se zasliši naenkrat lajanje vaščanskih psov.

„Tukaj so“, reče veselo Ančika in skoči na cesto. Tudi mati počasi za njo pridejo.

Čedalje bolj se sliši stopanje popotnikov. Za malo časa je zopet vsa vas oživela, kajti vsaki je čakal svojega.

„Domá smo,“ reče Ribarjev Janez, ko z družbo pred Večernikovo hišo stopi, ki je bila prva številka v vasí.“

„Nò“, vpraša Večernikovka, „kje je pa moj stavec — ali ste se dobro deržali pri sodniji?“

„Oče so ostali pri sodniji,“ odgovori jih več naenkrat iz pridošle družbe.

„Kaj? — za božjo voljo —? — naš — oče — pri sodnji“ — vzdihujete obé prestrašeni.

„Dà, dà, ali si zarad tega nič kaj ne ubijajte glave,“ poreče sosed Ključnik, „takó je, pa je. Kdo se bo sodnji zoperstavljal?“

To je bilo vse, kar ste revi od prišedših sosedov o Večerniku zvedeti mogle.

Mati od strahú ne vedó, kaj bi začeli. Ančika joka in vzdihuje. Vso noč niste zatisnili očesa. Drugo jutro, ko Ančika očetovo večerjo na mizi zagleda, zopet britko zajoka.

Bil je vtorek. Pač zeló žalosten dan za Večernikove. Celó staremu čveteronožcu „liscu“ ni ta dan nič kaj posebno jed dišala. Z repom migljaje hodi okoli Ančike, kakor bi otožen vprašal za svojega gospodarja.

Vsa vas je govorila o Večerniku. Pozvanci, ki so prišli od sodnije, pripovedovali so o ostřej preiskavi, ki je bila zavoljo umoritve rajnekega Martina Grilja. Vsak je hotel dokazati, kako je pogumno govoril pred sodnikom. Vsaka nagerbanost obraza, posméh ali ostri pogled sodnika se je vsakemu tako globoko v sercé vtisnil, da ga dolgo ni mogel pozabiti.

Bila je pa tudi zares ostra preiskava o čudnej smerti Martina Grilja, o katerej pa nihče v vasí ni vedel prav nič povedati. Slučajna okolnost, da je bil Martin Grilj ravno na Večernikovej njivi najden, da je k Večernikovim posebno rad zahajal, da se je z Večernikom večkrat po semnjih vozil, vse to je bilo povód, da je sodnija Večernika, kakor se pravi, v preiskovalnem zapóru obderžala.

Ali ljudje v vasí so si stvar drugače razlagali. Marsikaj so med seboj šepetali. Nekateri so se celó Večernikove hiše ogibali. Tudi gospod župnik, ki so sicer vselej radi Večernikovki ponudili svojo duhanico (tobakiro), se od te dogodbe niso hteli več ozreti na Večernikovo hišo.

Sodnija je pozneje tudi Večernikovko, dá še celó Ančiko poklicala tje-kaj; obé ste se zvečer zopet domú povernile, brez da bi bile smele Večernika v zapóru obiskati. Oh! bilo je to kaj žalostno za mater. Ančiki je hotlo serce počiti. — Njen sicer rudeči obrazek je bil zdaj bléd in prepaden.

Ali žalosti še ni bilo konec. Čez nekoliko dni počí glas: „Večernik je na 20 let v ječo obsojen. On je ubil Martina, ali ga je pa vsaj ubiti pomagal.“

Pri tej žalostnej novici mati zbolé. Revna Ančika ni vedela, ali bi bolnej materi stregla, ali bi se jokala za nesrečnim očetom. Ko bi jo bili vi otroci vidili, kako je pobožno molila za svojega očeta. „Dvajset let“ — strašne besede, ki so jej neprenehoma po glavi donele.

Dvajset let svojega ljubega očeta nič, prav nič viditi, je zares grozno!

Sicer se je ta razsodba vsakemu prav čudna zdela. Bil je vsak prepričan, da je Večernik nedolžen, ali stari ljudje so vendar z glavami majali in rekli: „Sodba navadno vse natanko preišče, sodnikom niti resnica niti laž uiti ne more. Bog naj Večernika mileje sodi!“

Pretekla sta že dva meseca, odkar Večernika ni bilo med svojimi. Mati se sicer nekoliko popravijo, ali Ančiki so le še bleda lica. Ni bilo večera, da ne bi s svojo materjo nekoliko „očenašev“ za svojega dobrega očeta izmolila. Kedarkoli se je v svojo posteljico vlegla, vselej se je na revnega očeta zmislila, ki mora gotovo na terdej postelji ležati. Revna Ančika je še le zdaj prav občutila, kaj se pravi očeta ljubiti in kako more biti hudo tistim otrokom, ki svojega očeta za vselej zgubé.

Neko nedeljo po večernicah Ančika ravno svoje nove slovenske bukvice pregleduje, ki jih je dobila od sosedove Neže, ko ne daleč od njihove hiše puška počí.

Mati pritekó iz veže v hišo, Ančika iz hiše v vežo. — Za nekoliko trenutkov se zbere na sesti cela derhal ljudi, ki radovedno poprašujejo, kaj to pomeni?

„Pri Zaverškovih je počúlo“ slišalo se je govoriti. In preden je radovedno ljudstvo moglo do Zaverškove hiše priti, se je že po vsej vasi odmevalo: „Za božjo voljo, Zaverškov Francé se je ustrelil!“

Kaj? Kje? Zakaj? Čímu? — to so bila vprašanja, ki so v tem trenutku od ust do ust letela.

In Zaverškov Francé se je zares ustrelil! Kmalu je bila Zaverškova hiša okoli in okoli z radovednimi ljudmi obdana. Vsak je hotel vedeti, kaj je, in kje se je ta žalostna novica zgodila, čeravno je vsakega groza spreletela, ko si je mislil, da je med njimi — samomorilec.

„V zapertej čumnati se je ustrelil!“ — govorilo se je dalje. Kmalu pride soseskin župan z gospodom župnikom in nekoliko starejih vaščanov, da vidijo, kaj in koliko je resnice v tej stvari.

Čumnata je bila od znotraj zaklenjena. Na vprašanje, kje da je ključ, so Zaverškovi od strahú in groze le okoli leteli, brez da bi bili mogli kaj odgovoriti.

Bilo je treba čumnato s silo odpreti. Ljudstva se je čedalje več zbiralo in le nekateri stareji vaščani so komaj županu in drugim pot do čumnate naredili. Ko čumnato odpró, stopijo poprej omenjeni và-njo. Nihče drugi ni smel blizo, kajti drugače bi bili radovedneži lahko hišo poderli.

Grobna tihota je vladala med zbranim ljudstvom, ki je moralo precej dolgo časa čakati, dokler se je župan zopet na vratih pokazal.

„Vaščani! Večernik je nedolžen!“ bile so njegove prve besede, ko stopi med ljudstvo.

Radovednost čedalje bolj raste.

„Večernik — nedolžen — kaj to poméni“, šlo je vprašanje od ust do ust.

Na to stopijo gospod župnik k odpertim vratam, skoz katera se je truplo Zaverškovega Franceta moglo dobro viditi v kervi ležati — in rečejo:

„Vaščani! Večernikova nedolžnost je prišla po čudnih potih na dan. Večernik je nedolžen. Martina Grilja, zavoljo katerega ubogi in pošteni starček že dva meseca sedi v ječi, je ubil France Zaveršek, ki je zdaj-le tudi samega sebe umoril, ko mu vest ni dalje pustila živeti. Našli smo

zraven mertvega trupla pismo, v katerem rajnki samomorilec sam svoje grozno dejanje popisuje ter se nam vsem v molitev priporoča. Pravi, da je Martina na polje o pol dvanajstet uri po noči izvabil, rekoč, da vé za neki zaklad. Ko sta do Večernikove njive prišla, udari ga po zatilniku s kladvom, katero je nesrečnež seboj vzel. To grozno pregreho storil je zató, ker je bil Martinu nekoliko sto goldinarjev dolžan, za katere ga je hotel tožiti. O tem, pravi sam v pismu, da ni nobena živa duša nič vedela. Pošteni Martin mu je dal denarje brez kakega pisma. Vest mu dalje ni dala mirú in glejte — storil je drugo strašno pregreho — umoril je samega sebe!

Prosi, da bi se ga v molitvi spominjali, a posebno še prosí Večernikovo družino, da bi mu odpustila.“

„Molímo za nesrečneža!“ rečejo gospod župnik in pokleknejo pred odperto čumnato. Ljudstvo moli glasno za njimi nekoliko očenašev za nesrečno dušo Franceta Zaveršnika.

Kmalu potem se radovedno ljudstvo z neko nepopisljivo grozo razide. Sreča, da samomorilec ni imel več očeta ne matere, pa tudi ne žene ne otrok. Le nedolžna sestra se je po njem jokala, pa nekoliko daljnih sorodnikov, ki so ž njim pod eno streho prebivali.

Strašno, prestrašno je biti samomorilec.

Mertvo truplo Francetovo še na pokopališči pokopati niso smeli. Samomorilec ne sme ležati med drugimi, ki so pravično umerli in pa v blagoslovljeni zemlji.

„Večernik je nedolžen!“ — šlo je od ust do ust. In Večernikovka? — Ančika? Njuno veselje se ne more popisati.

* * *

Hitro kakor strela se je raznesla novica po celem okolici. Tudi sodnija jo je koj zvedela in starček, se vé da, še-le potem, ko je prebrala vlastno pismo samomorilčevo, koj domú izpustila.

Oh to je bilo veselje!

„Zvečer pride Večernik!“ — razlegalo se je po vsej vasi. Vas ki je bila navadno tiha, vervela je zopet radovednih ljudi.

Okoli 7. ure zvečer se pokaže neznana kočija. Vsi so koj rekli, da mora biti Večernik. Bil je! Sam sodnik ga je spremljal.

Gospod župnik so celó iz topcev dali pokati v znamenje svojega velikega veselja, da je Večernik nedolžen.

Mlado in staro, vse se je zbralo okoli starčeka, vsaki mu roko podaja, vse mu čestita, vse ga pozdravlja.

A bleda Ančika? Njena mati?

Otroci! dalje pa rés ne morem. — Občutke starega Večernika, matere in nedolžne Ančike v tistem trenutku, ko je Večernik zopet v svojo hišo stopil, naj vam namesto mojega peresa mala podobica, ki je na prednji strani, predstavlja.

Kako se je Jožek laži odvadil.

Mlinarjev Jožek je imel gerdo navado lagati se. — Žalibog da je tudi dandanes mnogo takih otrok, ki radi lažejo. — Večkrat so ga opominjali starši in ga tudi primerno kaznovali, pa vse ni nič pomagalo, kajti Jožek je bil laži že preveč navajen. Ko se je nekega dne zopet bal, da ne bi bil kaznovan od svojih staršev, in je tudi že sam spoznal, kako ostudna je laž, pravi svojej materi: „Ljuba mati! kaj mi je vendar storiti, da ne bom več lagal?“ Mati odgovoré: „Obnašaj se vedno takó, da se ne boš bal resnice govoriti; misli si, da Bog vse vé, in obljudi mu, da se hočeš varovati vsake laži. Prosi ga pa tudi za pomoč, da bi mogel svoj sklep zvesto in natanko spolnovati. Terdno skleni laž opustiti in stori le to, kar je Bogu dopadljivo. Ako se ti znabiti težko zdi, to gerdo napako popolnoma opustiti, misli si: Bog mi bo gotovo pomagal, z božjo pomočjo mi bode vse mogoče, če bom le terdno voljo imel, resnično se poboljšati.“

Jožek je ubogal in storil vse, kar so mu mati svetovali. Večkrat je molil v samoti: „Ljubi Bog, Ti vse véš, ljubiš resnico in sovražiš laž. Pomagaj mi, da se odvadim lagati; jaz pa si hočem tudi skerbno prizadevati, da se ne bodem nikoli več zlagal.“ — In rés, poboljšal se je Jožek. Govoril je manj kakor po navadi, in vselej je premislil poprej, preden je kaj znil. Tako je bilo zmiraj boljše, in naposled se je laži popolnoma odvadil.

Ali vidite otroci! koliko pomaga molitev in kako morate moliti.

Kdor vneto moli iz sercé,

Bog pomoč mu svojo dá.

Fr. Mekinec.

Popotnik.

(Iz nemškega.)

V nekem lepem gradu, o katerem že davno ni več sledú, stanoval je nekdam bogat vitez. Veliko denarja je potrošil, da je svoj grad krasno okin-

čal; a revežem je storil malo dobrega. Nekdaj pride ubog popotnik v grad in prosi prenočišča. Vitez ga nevoljno odverne rekoč: „Ta grad ni gostilnica.“ Popotnik pa reče: „Devolite mi le tri vprašanja, potem hočem dalje iti.“ Vitez pravi: „Proti temu pogoju že smeš prašati, rad ti hočem odgovarjati.“ Popotnik praša torej: „Kdo je pač pred vami bival v tem gradu?“ „Moj oče,“ reče vitez. — „Kdo je stanoval pred vašim očetom tū?“ — „Moj déd.“ — „In kdo bode za vami tu stanoval?“ „Moj sin, ako Bog hoče.“ „No“, reče popotnik, „ako vsak le svoj čas v tem gradu biva, in ako se drug drugemu umikuje, kaj ste tórej drugega nego gósti? Ta grad je torej res gostilnica. Ne porabite po tem takem toliko novcev za okinčanje te hiše, ki vas le kratek čas v svojem ozidji krije. Bodite rajše ubogim dobri; tako si zidate stalno bivališče v nebesih.“ Vitezu so te besede segle globoko v sercé, obderžal je popotnika čez noč v gradu in je bil od tega časa dobitljiv z ubogimi. L.

Zakaj je medved rôpna žival.

(Pravljica.)

Neki kmetič je obdeloval svojo njivo daleč daleč v gozdu. Medved pride k njemu, prijazno ga pozdravi in vpraša:

„Kaj delaš tukaj?“

„„Rěž bom sejal.““

„Škoda za njo, ker gozdne živali ti jo bodo pokončale.“

„„Žalibog; to bi se res znalo zgoditi!““

„Koliko mi daš, pa ti jo jaz varujem?“

„„Koliko ti dam? Dal ti bodem polovico.““

„Dobro,“ reče medved, „že veljá!“

Kmetič vseje rěž in medved jo pridno varuje. — Ko pa pride jesen, požanje kmetič klasovje, a drugo polovico, prazne bilke, pusti medvedu. — Medved gode, a kmet ga opomni na pogodbo, vsled katere dobi le polovico. Medved vidši, da je prekanjen, godernjaje odlazi.

Drugo pomlad najde medved zopet kmeta na njivi.

„Kaj delaš tukaj?“

„„Rěž bom sejal.““

„Škoda za njo, ker gozdne živali ti jo bodo pokončale.“

„„Žalibog; to bi se res znalo zgoditi!““

„Koliko mi daš, pa ti jo jaz varujem?“

„„Koliko ti dam? Nò, dal ti bom polovico.““

„Dobro,“ pravi medved, „toda zgornjo polovico.“

„Sem že zadovoljen,““ odgovori kmetič in namesto rěži vseje repo.

Ko pride jesen pobere repo in medvedu pusti zgornjo polovico — perje.

Medved ves razkačen pravi:

„Vidim, da se s človekom ne more prijazno ravnati; tedaj hočem od zdaj sè sovraštvom poskusiti.“

Odtistihmal, pravijo, je medved huda rôpna žival.

Albina Pirc.

Pervi list.

Jurakovega Janezka je bil god.

„Nò, ker si bil priden in ubogljiv,“ rečejo mati koj zjutraj, „bom pa danes za tvoj god zaklala starega petelina.“

Tudi oče so danes z Janezkom nekako bolj prijazni kakor navadno.

Tri sreberne šmarne petice, in še čisto novo „pririodopisje v podobah“ so mu podarili in rekli: „Glej, da boš čedalje modrejši, pa da boš meni in materi delal veselje.“

Po kosilu, h kateremu so oče tudi soseda Tertnika v čast Janezkovega godú povabili, odide Janezek po navadi v vert k svojim tovaršem, ki so ga že čakali, ter mu vsi po redu za god srečo želeli. — Ali pravo veselje za Janezka še le pride. Kmalu po kosilu stopi občinski sluga, ki je navadno iz bližnjega mesta vaščanom pisma nosil, k Jurakovim v hišo, vpraša prav resnobno po Janezku ter izvleče iz svoje torbice list.

Janezka ni bilo treba dolgo klicati. Ni vedel, ali spi ali čuje, ko mu sluga zapečaten list podá. Bere: „Naj prejme gospod Janez Jurak, učenec tretjega razreda v Bregih.“

Kaj takšnega se mu ni še nikoli dogodilo, čeravno je bil že skoraj celih 9 let star. Pa še „gospod“! Dete treni, to je bila pa še večja čast. — Naglo ko serna skoči k očetu, ki so z materjo in sosedom Tertnikom še za mizo sedeli in jim pokaže list. Od veselja ni besedice spregovoriti mogel.

Oče nataknejo očala in vzamejo list. Tudi mati in Tertnik gledata radovedna v zapečaten list.

„Ohó! pa na Janezka!“ — začudita se oba, ko natihoma naslov prebereta. Tudi oče so se nad to nenadno častjo zeló zavzeli.

Janezek je moral list sam odpreti in ga glasno pred svojimi starši in sosedom Tertnikom prebrati. Pismo je bilo iz Ljubljane od Tertnikovega Poldeta, ki je šel lanjsko jesen v prvo latinsko šolo.

Glasilo se je pa tako-le:

Ljubi moj Janezek!

Z veseljem se spominjam, kako se sva lani na tvoj god dobro imela. Čas se je spremenil in jaz ti, oddaljen od tebe, ne morem ustmeno čestitati, čeravno serčno želim, da bi bil danes v Bregih. Želim ti, ljubi Janezek, vse dobro na tem in na unem svetu. Tvoje želje so tudi moje. Želim ti tudi, da kakor na letih, tako tudi v modrosti in rodoljubnosti napreduješ, posebno pa, da drugo leto tudi ti v Ljubljano prideš. Ves tvoj

Polde Tertnik,

učenec I. latinske šole.

Ko je Tertnik pohvalil Janezkovo branje, stari Jurak pa Poldetovo čisto pisanje, vpraša Janezek očeta, kaj tista rudeča podobica na listnem naslovu pomeni?

Oče obljubijo Janezku, da mu hočejo nekaj o listih sploh povedati. Predno pa začno, naj tudi svoje tovarše semkaj pokliče, da tudi oni slišijo.

Ko tovarši z Janezkom veselo v sobo priskakljajo, rečejo oče:

„Ker je Janezek danes ravno pervikrat v svojem življenju dobil list, vam bom nekaj o listih povedal. — V starodavnih časih niso ljudje vedeli, kaj je list ali pismo. S človekom, ki se je enkrat iz mesta oddáljil, ni bilo mogoče nikakor govoriti, preden se ni zopet domú povrnil. Le cesarji, kralji in drugi veliki gospodje so imeli svoje sluge, kateri so morali liste večkrat po več dni daleč nositi. Se vé, da je bilo to zelo težavno, in da je tako pošiljanje veliko stroškov prizadajalo. Pozneje so taki hlapeci ali sluge bili splošni, t. j. večja mesta so je plačevala in pošiljala, kamor so hotla. S časoma se je tudi čedalje večja potreba za take listonose pokazala. Kmalu so je imele tudi bogateje soseske. Ali vendar je še vse to bilo predrago in nevkretno. Pozneje so ljudje kupili cele hiše v ta namen, da so se vanje nosila pisma, denarji in druge reči, katere so potem najeti služabniki po vseh straneh raznašali. Take hiše so imenovali pošte. Cesar Maksimilijan je napravil v našem cesarstvu posebno veliko takih pošt. Pozneje so začeli raznašati liste tudi na konjih, vozéh, itd.

V denšnjem času so pošte že skoraj v vsakej večej vasí. Po velikih mestih so v nekaterih ulicah majhne škrinjice, v katere se mečejo listi. Zvečer pride poštni služabnik, odpre škrinjico ter odnese vse liste na pošto, odkoder se zopet naprej pošljejo.

Pa se tudi zelo po ceni more list v daljne kraje pošiljati. Polde je namreč za ta list le 5 krajcarjev plačal in pošta ga je zato iz Ljubljane v našo vas po svojih služabnikih poslala. To rudečo podobico imenujemo marko, ki se kupi za 5 krajcarjev pri vsakej pošti, se enmaló osline in pritisne na prazni prostor listnega naslóva. Potem se list oddá brez vse skerbi na pošto. Ako bi kdo ne hotel take marke na list pritisniti in bi ga oddal brez marke na pošto, morala bi se pozneje plačati kazen. Ko bi n. pr. Polde ne bil kupil marke, bil bi list vse eno k nam v Brege prišel, ali Janezek bi bil moral — ne pet — ampak 10 krajcarjev plačati, če bi bil hotel list imeti. — List se mora nadalje dobro zapečatiti. Če so denarji v njem, mora se zunaj na naslóvu napisati, koliko je denarja notri. Tak list z denarji mora vselej človek sam prinesiti na pošto ter ga dotičnemu uradniku oddati, ki mu da pobotnico ali tako imenovano „prijemko“ v znamenje, da je pismo res na pošto predal, ker bi se sicer utegnilo zgubiti in človek bi prišel lahko ob denar, ako ne bi ničesar od pošte imel v svojih rokah.

Po najnovejših postavah pa tudi ni treba denarja v pismo zapečatiti, ampak se le na pošti dotičnemu uradniku v roko našteje in se poštna nakaznica, katero je treba kupiti na pošti, z nekoliko besedi izpolni. Vse to se oddá uradniku, ki potem s prijemko poterdi, da je prejel. Denar pride potem tistemu v roke, kateremu smo ga poslali, in to tako gotovo in natančno, kakor bi ga bili sami tjekaj odnesli.

Pošte so tedaj velika dobrota za človeštvo. Vsak krajcar, ki bi se na pošti zgubil, se natanko poverne. Se vé, v takem primerljaji se moramo s prijemko izkazati, da smo denarje zares na pošto oddali. Prijemka se tedaj ne sme zgubiti ali pa poprej raztergati, preden vémo, da so naši denarji prišli v prave roké.

Za prosti ali navadni list se plača le 5 krajcarjev v celem našem cesarstvu, pa tudi v nekatera druga cesarstva in kraljestva, ki so z našim cesarstvom v zvezi. Takih listov vsaki dan na milijone in milijone potuje v našem cesarstvu na vse strani; tedaj pride tudi na milijone in milijone grošev vsaki dan v poštno blagajnico, iz katere se potem lahko plačajo poštni stroški.

To sem vam hotel povedati danes, ko je ravno Janezek dobil prvi list po pošti.“

Otroci so prav pazljivo poslušali starega Juraka, in zahvalivši se mu za ta lepi poduk, so potem zopet odšli v vert, kjer so se prav primerno zabavljali.

Janezek pa je ta prvi list skerbno shranil med svoje blagó, ter ga večkrat pregledoval in se spominjal na svojege tovarša v Ljubljani.

Lj. T.

O začetku pomladi.

Zemlja prijazna se spet oživljuje,
Led se je stajal, tud' snéga več ni,
Travnik in log se lepó ozelenuje,
Rož'ce cvetejo in drevje bersti.

Lastovka ljuba nazaj priletela,
Tice selivke že vračajo se;
Zopet se bodo iz tičjega gerla
Pesmi glasile tak' mične, sladke.

Medved zaspan je prilezel iz luknje,
Tuli strašansko, napada zveri;
Druge živali, k' so zimo prespale,
Vstajajo tudi, pomlád je budí.

Bliža že čas se vesel za otroke,
Solnce sijalo gorkeje zdaj bo;
Cvetke pomladne nam bodo cvetele,
S cvetjem različnim pokrile zemljó.

Bodi pozdravljena héerka premila!
Letnih dob štirih najlepša si ti;
Stvarnika roka te s cvetjem ovila,
Njem u naj slava na veke domí.

Josip Ciperle.

Pomladanska.

Pomlád nas premila
Pozdravlja lepó,
Glej! v solnčnej gorkoti
Že rož'ce cvetó.

In tički preljubi
Lepó se glasé,
Čebelice žurne
Po cvetji leté.

Čez drevje razsiplje
Se cvetja zaklad,
Otroci hitíjo
Po travci skakljat.

Oj pomlád premila
Ozaljšaj ves svet,
Z zelenjem in cvetjem
Nas pridi objet.

Vsaj k letu osorej .
Mars'ktero — kdo vé? —
K' te letos pozdravlja
Ne najdeš — sercé.

Dragotina Tomšič.

Ne želi tujega blagá.

Bogat kupec je na svojem potovanji v tuje dežele izročil prijatelju, ubogemu rokodelcu, mošnjo denarjev s pogojem, da mu jo shrani za toliko časa, dokler se nazaj poverne. — Kupec gré — pa nazaj več ne pride. Padel je po nesreči iz konja in si zlomil tilnik. Ko rokodelec zvé, da je bogati kupec mrtev, vzame mošnjo z denarji in jo nese ženi ranjkega svojega prijatelja.

To dejanje poštenega rokodelca pa nekemu njegovih prijateljev ni dopadlo; zato ga očitno graja rekoč: „Oj ti neumni človek! zakaj nisi izročeni denarjev za sé ohranil; vsaj ne bi bil nihče zvedel tega, ker ti jih je bil ranjki brez lista in brez prič izročil.“

Toda pošteni rokodelec ga zaverne in pravi: „Prijatelj! kar je tujega, to ni moje. — In čeravno ne bi bil nihče tega zvedel; vedel in tirjal bi je bil Bog, ki vse vidi in pravi: „Ne želi tujega blagá!“

P. Gros.

Tabori v turških časih.

(Svobodno po „Slov. Narodu.“)

Zadnji konec turških vojsk nam še naši stari očetje pripovedujejo, še pojemo dandenes: „Stoji, stoji tam Beligrad“ in mnogo drugih pesmi, katere nam popisujejo dogodke iz vojsk s sovražnikom kerščanstva. Mnogo se je pisalo o junaštvu kristjanov pri obleganji Dunaja in Sigeta in Belegagrada, slavili so se voditelji kristjanov v onem času, pa premalo se je pisalo o tem, kako se je prosto ljudstvo branilo sovražniku svojemu. Dr. Franjo Rački je rekel pri nekej skupščini jugoslovanske akademije, da je Jugoslovanstvo stoletja stalo na braniku evropske kulture. Dà, na braniku kulture so stali naši očetje po Hrvatskem, Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Kranjska dežela pa posebno, ona je silno mnogo terpela od Turkov; kronist pravi, da je Turek Kranjsko deželo pet in šestdesetkrat obhodil in v malih letih je dežela pol osmi milijon v zlatu za brambo zoper Turke porabila. V denarničnih knjigah kranjske dežele iz 15. in 16. stoletja skoraj ni drugega najti, nego zapisnik denarjev, katere so turške vojske požerle. In dežela je morala na dva kraja plačevati; cesarju za vzdrževanje vojske zoper neverske sovražnike in skerbeti je morala za brambovske naredbe v lastnej deželi. Premnogokrat je Turek bil prej v deželi, predno je cesarska armada bila pripravljena; tedaj si je ljudstvo samo pomagati moralo in pomagalo si je s „černo vojsko.“ Napravljalo si je samo terdnjave med obzidjem okolo cerkev, delalo si tabore, skladalo na najvišjih gorah in hribih germade, da je moglo približevanje Turka naglo ko blisk na vse strani oznaniti.

Tabori so bili tedaj dobro zavarovani kraji in so se delali na kakem griči, sploh v kraji, kjer je bilo sovražniku težje, približati se. Ako je kaka cerkev imela dobro obzidje in stala na mestu, kjer je bilo mogoče, Turku se dolgo braniti, spremenili so naši predniki božjo hišo s pokopališčem in obzidjem v tabor in čakali tam sovražnika. Navadno so si pa morali tabor sami narediti in imamo še sedaj na Kranjskem ostanke kakih 20 do 30 taborov. Poveljniki takih terdnjav so bili po večjem duhovni. Kako je bil

tabor znotraj narejen, nam popisuje en kronist tako-le: Bila je kapelica za božjo službo, ena velika spavnica, v katerej so bila na desni in levi za oba spola ločena ležišča, dobro uredjena kuhinja, v katerej je ena gospodinja za vse vkup kuhala, dalje orožnica s sekirami, kiji, kosami tudi meči in sulicami napolnjena; zadnjič so bili tudi hlevi za živino in žitnica, v katero so vse žito zadnje žetve spravili. Znani kranjski zgodovinar P. pl. Radič je priobčil v Westermannovih „III. D. Monatshefte“ spis o taborih pod naslovom „Volkskastelle“, po katerem po večjem ta spis pišemo, in ko je popisal kak je bil tabor, pravi omenjeni pisatelj: „Oživimo tako podobo! Na gorskih verhih naenkrat začnejo goreti germade, katere od hervatske meje noter do bele Ljubljane, dalje na Gorenjsko, Štajersko, Koroško oznanjajo, da je Turek priderl. Fantje, ki gori na gorskem verhu na straži stojé, zaženó bakljo v visoko germado narejeno iz desetih vozov derv, začnó streljati in to gré sedaj naprej od gore do gore, od hriba do hriba plamení novica. Poslanci hité iz bele Ljubljane oznanit vladarju približevanje nevernikov. Vitezi se zberó, pa le počasi, ker so daleč po svojih gradovih raztreseni in predno morejo sovražnika odbiti, privrel je že v vinske gorice na Dolenjskem, požgal, poteptal in pobil vse, kar je mogel. Pa večina prebivalcev je v tabore zbežala in tu tolaži v službi Gospodovi ostareli sivi duhoven jokajoče starčke, žene in otroke, ki prosijo v nebó za zmago kerščanske reči in za blagor borilcev. Kajti na obzidji, na braniku in na stolpih stojé bramboveci tabora, krepki možjé in iz lukenj dobro merjeno streljajo na raztresene sovražnike, kateri gredó pred glavno trumo sovražnikov, katera ali tabor napade, če je dosti močna in ga brambovcem vzame, starčke morí, žene skruni, vse nasprotujoče pobije, one, ki se podajo, kot sužne seboj vleče — ali pa se mora s taborniki v bitvi skusiti in je po navadi premagana. Tedaj pa jo uderejo taborniki za bežečim Turkom in turške glave se takajo po tleh kakor krogle ob nedeljah pod lipo. Zadnjič je zmaga popolna in z obzidja, s stolpov pozdravljajo žene in otroci, hvalijo starei vračajoče se zmagovite junake in duhoven, ki se je načelu hrabrih možakov boril in katerega oblačilo je rudeče od sovražnikove kervi, reče „amen“ pri zahvalnej molitvi za odvernjeno nevarnost. Med tem ugasnejo germade na visočinah, strel potihne v znamenje, da je nevarnost od Turkov preč in paša z ostankom svojih že zunaj dežele.

Sedaj pa gredó možaki, okrepcavši se s pripravljenim obedom in pokopavši mertve, zopet iz tabora na ravnino, pa ne samí, temveč v sredi svojih; gredó se veselit vesele zmage. Že sedé v krogu zjutranji borilec z ženo in otroci in starčki; na korenini košate lipe pa sedi slepi pevec in poje h goslam kako pesem, kratko in čversto, kakoršne so slovenske narodne, ki so v turških vojskah nastale. Prepuščajo se popolnemu veselju in prav delajo; saj če prva germada na gori začne goreti, zgrabijo zopet orožje, ognjeni mladenci iz Poljan — in resnej Gorenjec, ki z velikim trudom svoj kruh pridelal in drugi možje in mladenči, ki s pošteno roko branijo svojo domovino!“

Skerbimo tudi mi, da bomo sv. vero in deželo, katero so naši očetje tako hrabro branili proti divjim kervoločnikom, tudi svojim potomcem tako neoskrunjeno pustili.

Gledališčine igre za mladost.

Klop pod lipo,

ali

Kaj se je vse en dan na klopi godilo.

Igra za otroke v enem dejanji. Spisal A. P.

O s e b e :

Popotnik. — Pekovska dečka. — Učenec.

PERVI PRIZOR.

(Zjutraj zgodaj je. Na klopi leži ubog popotnik. Zbudi se, mane si oči, in pravi:)

„Oj ljubeznjiva klop! Ti si bila necej moja mehka postelja. Spal sem tako sladko, kakor bi bil ležal v najbolj mehkej pernici. Čimu pernica? Trudne kosti in zadovoljno sercé počiva na terdej deski kakor v najboljšej gosposkej postelji. V mehkej postelji marsikoga tiščé nemirne misli in prehude skerbí. Jaz pa sem, hvala Bogu! zdrav, brezskerven kakor tiček v zraku; kamor pridem, imajo me radi in dobro plačujejo moje delo. Pa od kod imam vse to? Kmalu bi bil že zopet pozabil na svojo ljubo molitvico, ki so mi jo rajnka mati, Bog jim daj dobro, nekdam tako živo na sercé govorili.“ (Sklene roki in moli:)

„Prisvetil dan, zbežala noč,
Živim, radujem se;
Skazuje solnce božjo moč,
In kak dobrotljiv je!

Kdo nam počiti sladko dá,
In kdo za nas skerbí?
Kdo nas utrudene krepčá?
Kdo drug, o Bog! ko ti?

Od tebe zvira vse, Gospod!
Ker vse je tvoja vlast,
Brez konca nam deliš dobrot,
Zató ti pojem čast.

Veselo spet na delo grem,
Veselje daje vspeh,
Le dobro da naj delam, vem,
In vedno čertim greh.

Človeka pred seboj imaš,
Naj, kamor hoče gré,
Sercé njegovo vse poznaš,
Vse misli in željé.

Če sem pobožnosti udán,
Ravnam, živim lepó,
Me ljubiš, Bog, sem prav' kristjan,
Nič hud'ga mi ne bo!“

(Odide.)

DRUGI PRIZOR.

(Pekovski deček pride s košem na rami; postavi nevoljno koš na klop, in beseduje:)

„Náka! to je nič. Človek nima mirú ne po dnevu, ne po noči, ne nikoli. Drugi ljudje delajo po dnevu in počivajo po noči; jaz pa moram celo noč čúti, mesíti, derva nositi, se pri ognji potíti, druge buditi in zjutraj na vse zgodaj s košem od hiše do hiše hoditi; zraven vsega tega pa imam še dosti preterpeti, če prepozno ali prezgodaj pridem, če je kruh premajhen, prekisel, preopresen, pretolst, prenizek, previsok, premalo ali preveč

zapečen, in Bog vé, kaj vse, kakor se ravno poljubi kakej sitnej in nejevoljnej gospodinji. Ko pridem domú, me pa zopet psuje vsaki, kdor ima čas in voljo za to. Náka to je nič.“ (Zadeva koš, in hoče oditi.)

(Pride drug deček s cajnico na roki.)

(Drugi deček prvemu:)

„Lej ga, lej ga zaspanca! Kaj si še-le tukaj? Laziš kakor polž. Kdor hoče zgodaj kosiljčati, ne sme tvojih žemelj čakati. Vidiš, jaz imam že prazno cajno. Juhù! kako sem lahek!“ (Poskoči in gre urno dalje.)

(Pervi deček šepa počasi s košem naprej, malo postoji, in pravi:)

„Sej sem rekel, da me psuje vsaki, kdor me vidi; gorjé mi! Moj kruh je grenak. — Pa le počakaj ti nadležni koš in ti sleparija pekarija, kmalu vaji obesim na kol. (Nevoljen odide.)

TRETJI PRIZOR.

(Pride učenec s knjigami v roki, je na klop položi, vzdihne globoko iz pers. rekoč:)

„Oj nebeški zrak, kako me čversto poživljaš! — Dobro! tukaj je kraj, kjer lahko iztresem svoje zaperto blagó kakor orehe po tleh. Domá v temačnej in plesnjivej izbi že človek komaj diha in se obrača, in če hočem kaj glasno brati ali se uriti, da bi si nekoliko ogladil svoj rôtarski jezik, me berž stara mati gospodinja v kot zažene, češ, mólči! sej še nisi desetošolec, da bi se učil pridigovati. Poskusil bom tukaj — tukaj na prostem, čverstem zraku pesem, ki jo bom prihodnji teden v šoli deklamoval.“ (Od-krije se, vstopi se ravno in govori:)

„Obvaruj Bog vas, hribje ljubeznjivi!

Dolin cveteč, prijazno tihi raj!

Vi pašniki, vi logi, Bog vas živi!

Slovó Jovana vzame vekomaj.

Jovana gré, — ozir še jeden zadnji.

Zelene trate vam! Bog živi vas!

In tebe drevje, vas, studenci hladni,

In tebe jek, doline sladki glas,

Ki zvesto se z napevom pesmi snide;

Jovana gré, in nikdar več ne pride. —“

(Pomane si roki in reče:)

Dobro sem govoril. (Ošabno se vstopi in po strani obrnjen nadaljuje:)

„Belíte si glavice,

In trúдите na polji

Roke pri terdem delu;

Jadrajte v tuja mesta,

Premér'te križem mórje,

Vojskujte siloviti

Za ozko péd se zemlje;

Jaz pil bom in prepeval.

Ne bom si belil glave,

Ne bom štel zvezd nebeških;

Le eno milo zvezdo

Poznam jaz, svojo liro,

Ki vodi me in vlada.

Ne bom se trudil s poljem,

Ne bom oral ne kopal;

Sadil bom raje terte,

Bom stiskal raje vino,

Ki v serci zbuja pesmi,

Ki spremlja je po strunah.

Prepeval bom in citral

Veselje rajsko vžival.“

Res! Tako sklenem in obetam pod tvojimi košatimi vejami, predraga domača lipa, in pri tebi, preljuba moja klopica. (Počasi odide.)

(Zagrinjalo pade.)

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Metulji.

Martinek veselo priskače iz verta v hišo in pravi: „Poglejte nò, oče! kako lepega metulja sem vjel. Oj kako lepo rumena krila ima z rudečo-rjavavo piko v sredi. Ravno ko pridem na vert, vidim ga na solnčnej strani vértne ograje sedeti; prav počasu in tiho grem do njega in lóp! pokrijem ga s klobukom in moj je, lepi rumeni metuljček. Zdaj mi pa povejte, ljubi oče, kako je imé lepemu metulju, vsaj ste mi enkrat rekli, da tudi metulji imajo svoja imena, ravno tako kakor ptiči.“

„To je rés,“ rečejo oče, „in metulj, ki ga imaš v roki, imenuje se citronček ali rumenjaka menda zato, ker je tako lepo rumen, kakor si sam povedal. Ta zali metuljček se prikaže prvi izmed vseh naših domačih metuljev, večkrat že celó meseca svečana preletava po zraku. Nò, ker je danes ravno nedelja, pa nimam nobenega posebnega opravila, povedal ti bodem nekoliko več od metuljev.“

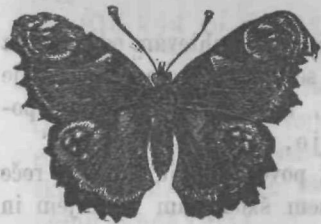
Martinek je zeló vesel, vsede se k očetu za mizo in oče mu razlagajo tako-lé:

„Metulji se štejejo med žužke ali žuželke, to je med take živalice, ki imajo telo razdeljeno na tri dele, namreč: glavo, opersje in zadek. (Pokaži mi to pri citrončku!) Le poglej! tukaj-le je glava, naprej spodej je opersje in potem zadek ali zadnji del telesa. Nadalje imajo vse žuželke, tedaj tudi metulji, po tri pare členastih nog in na glavi dve členasti, gibljivi tipalnici; za tipalnicama stojé očesi in usta, ki so ustvarjena za grizenje ali pa sesanje. Spodej na opersji so uterjene nogé, zgorej pa krila. Vse to mi zdaj prav lahko pokažeš na metulju rumenjaku, ki ga deržiš v roki. (Matiček ponavlja očetu, kar so mu razložili in vse to pokaže na vjetem metulju.)

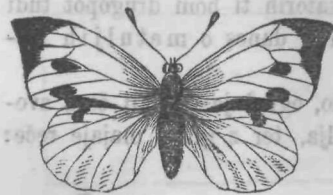
„Prav dobro si zapamtil vse,“ rečejo oče, „in zdaj poslušaj dalje, povedal ti bom še mnogo zanimivih reči od teh živalic.“ (Ko se oče odkašljajo, nadaljujejo tako-le.)

„Skorej vse žuželke se morajo večkrat spremeniti in ravno pri tem spremenjenji menjajo bolj ali manj svojo podobo. Iz zeló drobnih jajčic se namreč ne izvalé precej starim podobne krilate živalice, ampak iz jajčic se izvalé najpred živalice, ki so najbolj červom podobne in nevedni ljudje, ki niso hodili v šolo, tudi res mislijo, da so červi; v prirodopisji jim pa pravimo ličinke. Te ličinke, dasiravno majhne, so vendar zeló gibčne in tako požrešne, da nekatere v enem samem dnevu mnogo več požró, nego njihova lastna teža znaša. Ličinke rastejo hitro in se večkrat levé, dokler popolnoma ne dorastejo. Zató potrebujejo nekatere le nekoliko dni ali tednov, druge pa še celó po več let. Potem za nekaj časa preneha njihovo življenje, žuželka več ne jé, se ne giblje in dobí vso drugo podobo. Okoli živali se

naředí kožnata lupina ali ovoj, v katerem počiva žuželka kakor v kakej mertvaškej trugi. Večkrat pa obdaja žuželko še en poseben mešiček, katerega si sama naprede iz tenke svilnate niti. V tem enojnem ali dvojnem ovitku počiva žuželka, ki se jej zdaj buba pravi, manj ali dalj časa ter se spremeni v popolno žival. Naposled počí ovitek in žuželka se prikaže v svojej zadnjei popolnej podobi, katere več ne spremeni. Od začetka so res vsi udje, posebno krila, še mehki in zgerbančeni, toda na zraku se kmalu uterdijo in razširijo, in veselo se vzdigne lepa krilata živalica — v zrak! Pomniti pa moraš, da vse žuželke nimajo vseh štirih dob spreminjevanja, kakor sem ti je ravno razložil, ampak pri nekaterih so ličinke, ko se izvalé iz jajčic, stariim že precej podobne, le kril še nimajo, ki je pa dobé po večkratnem levenji. — Med žuželke, ki se popolnoma spreminjajo, to je, ki so najpred jajce, potem ličinka, buba in naposled popolna žival, štejemo tedaj tudi metulje. Metuljne ličinke imenujemo navadno gosenice, ki so vse podolgaste in červaste, drugače pa zeló različne. Gosenice imajo močne čeljusti, in ker so strašno požrešne, so tudi večkrat zeló škodljive. Citrončekova gosenica je zelenkasta, na bokih belo-progasta, černo pikasta, in živi na kozji črešnji in na kerhliki. Metulji znesó svoja majhna in obilna jajčica zmiraj na tako mesto, kjer mlade gosenice dobijo precej pripravne hrane. Razun svilnega prejca nam ni noben drug metulj posebno koristen, marveč škodljivi nam so vsi, ker se živé od drugih nam potrebnih rastlin, in to tembolj, kolikor več se jih zaplodi. — Razun citrončeka, ki se po latinsko imenuje *Colias Rhamni*, in ki ga po rumenej barvi lahko poznaš, kedar ga boš videl po zraku ferčati, pokazati ti hočem danes še dva druga metulja, ki ju imam prav lepo naslikana v prirodopisnej knjigi. Ako boš priden in ubogljiv, seznanil te bom sčasoma z vsemi našimi domačimi metulji, katerih imamo sila veliko število. (Oče vzamejo knjigo iz police in pokažejo Martineku dva metulja, rekoč:)

Podnevni pavlinček.

Zeljni belin.

Poglej! ta metulj tukaj se imenuje podnevni pavlinček (*Vanessa Io*) in je eden najlepših naših domačih metuljev. Krila ima voglasta, na krajih lepó izrezljana in zgorej rujavo-rudeča. Vsako krilo ima po eno veliko modrasto, nekoliko izprano oko. Spodej na temnem dnu pa ima mnogo zeló tankih černih potez in nekoliko valovitih čert. Njegova gosenica je černa, z belimi pikami posuta, in s črnimi terneki porasena. Na velikej koprivi in na hmelji jo lahko vidiš skozi vso poletje. Kedar jo najdeš, oglej si jo bolj natančno.

Za nas bolj zanimiv nego pavlinček pa je ta-le metulj tukaj, ki se imenuje zeljni belin (*Pöntia Brássicae*). Tega si pa le dobro oglej, kajti zahtevam od tebe, da ga vsestransko dobro poznaš. Na gornjei strani ima večidel bela krila; le prednja dva vogla spred-

njih kril in pri samici dve lisi, ki stojite ena verh druge skorej v sredi teh kril, kakor tudi majhna progica na zadnjem robu sprednjih kril in majhna lisica na gornjem robu zadnjih kril, so černe. Že koj perve dni vesele pomladi se prikaže ta metulj po vertéh in leže svoja obilna, rumena jajčica na zelenjavo, posebno pa na zelje in druge rastline tega rodú. Požrešna gosenica, ki se iz teh jajčic izvalí, je modro zelena z mnogimi črnimi pikami posuta in z rumeno progo po herbtu in po bokih.“

„Oj oče,“ reče Martinek, „to gosenico pa jaz prav dobro poznam; lanjsko leto jih je bilo sila veliko po našem zelniku, pa so tudi zelje tako obrale, da ni bilo drugega viditi, nego steblica in golo rebrovje objedenih listov.“

„Res je tako“ rečejo oče „letos moraš preiskati vsak listek in pokončati jajčica tega metulja, kjer koli je najdeš, da bo naše zelje lepo in nepoškodovano ostalo. Potaknil bom letos tudi nekoliko konopljinega semena sim ter tje po zelniku in repišči, da vidimo, če bo to kaj zdalo.“

„Mar se gosenice konoplje bojé?“ vpraša Martinek očeta.

„To ravno ne“ rečejo oče, „ampak bral sem, pa ne vem že ravno kje, da je konoplja, ki 10 do 15 čevljev saksebi po zelniku ali repišči raste, zeljnim belinom tako zoperna, da že od daleč bežijo. Nò ako metulji ne pridejo na zelnik, ki jajčica ležejo, potem ne bo tudi škodljivih gosenic, ki se o svojem času iz jajčic izvalé in nič drugega opraviti nimajo, nego da žró noč in dan, dokler se v mešičke ne zabubijo, iz katerih potem zopet metulji izferfrajo, kakor sem ti to že poprej razložil. Robate, zelenkasto-bele in černopikaste bube teh jako škodljivih gosenic lahko vidiš vse polno po vertih, zidovjih in ograjah viseti meseca junija in julija. V kakih 14. dneh že izleti iz teh bub zeljni belín in tako imamo že meseca avgusta drugi in še škodljivši zarod tega merčesa.“

„Nikoli bi ne bil verjel,“ reče Martinek, „da je zeljni belin, ta lepi beli metuljček, tako škodljiva žuželka.“

„Zató sem pa tudi rekel“ odvernejo mu oče, „da zahtevam od tebe, da mi tega metulja posebno dobro poznaš. Razložil sem ti pa natanko življenje metuljev, ter mislim, da boš zdaj lahko spoznal, kako pridno moramo pokončevati ne le gosenice, ampak tudi metulje, jajčica in bube.“

„Prav dobro sem razumel vse, kar ste mi povédali, ljubi oče,“ reče Martinek, „in že koj danes napovem vojsko vsem škodljivim metuljem in njihovej gerdeji zalegi.“

„Da se nam ti zeló požrešni škodljivci preveč ne zaredé, v to nam pripomorejo tudi mnoge tice, ki jim je Bog različne žuželke v živež odločil, posebno pa velika množica najezdnikov, o katerih ti bom drugopot tudi nekaj povedal, ako mi tega ne pozabiš, kar sem ti danes o metuljih razlagal.“

Martinek obljudi, in ko oče iz hiše odidejo, ogleduje še dalj časa svojega vjetega citrončeka in naslikana dva metulja, ter z glavo majaje reče: „Pač je čudno življenje metuljev!“

Razne stvari.

Drobtine.

(Vprašanja z modrimi odgovori.)

I. Kaj je najdražega na svetu?

Duša. — Kaj je najgrenkejšega?

Revščina. — Kaj najsladkejšega?

Čista ljubezen. — Kaj najgeršega?

Nevéra. — Kaj je najbližega?

Prihodnje življenje. — Kaj je najbolj oddaljenega?

Posvetna sreča. — Kaj je najžlahnejšega?

Pamet.

II. Kaj je najteže? Samega sebe prav spoznati. — Kaj je najlože?

Druge grajati. — Kaj je najprijetniše?

Spolnjenje naših željá. — Pervo so vrata k pravej človeškej sreči,

k njegovej popolnosti in najviša stopnja, katero človek doseči more.

Drugo je navadno znamenje súrovosti in izmeček hudobnega sercá.

Tretje je najredkejše, kajti človeške željé so vedno prenapete, da bi se mogle spolniti takó, kakor je človek želí.

(Od kod so Kočevarji?) Leta 1350 dné 28. meseca novembra je dobil grof Friderik Ortenburški od cesarja Karola IV. dovoljenje, da naseli 300 nemških rodovin na Kranjskem; nasledniki teh rodovin so današnji Kočevarji.

Kratkočasnice.

* Nek učenec je pisal iz Ljubljane svojim staršem naslednje pismice:

Ljubi starši!

Danes v ponedeljek Vam pišem; jutri v torek bom pismo na pošto oddal; v sredo bote Vi pismo prejeli; v četrtek mi bote odpisali; in če v petek nič denarja ne dobim, se bom v soboto na pot podal in v nedeljo imeli bote svojega sinčeka domá. — Servus.

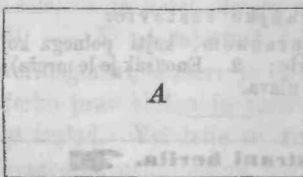
* Bližali so se velikonočni prazniki, da pride neka beračica sè 5 let starim sinčekom do mlinarjevih in prosi darú rekoč: „Prosim v imenu božjem za kak dar, da si za praznike kaj nabere.“ Sinček pa jej urno odgovori: „Mati! vsaj prazniki nič ne jedó.“

* Jožek je bil na svojega godú dan k teti na kosilo povabljen. — „Kaj bi rajše jedel,“ vpraša ga teta „štruklje ali emoke?“ „I nò, prinesite mi oboje, štruklje in emoke“ reče Jožek.

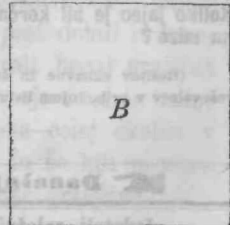
* Angleškemu kralju Jakobu I. se je vsedla pri jedi velika muha na nos. Ves nejevoljen reče: „Ti spak! tri kraljestva imam, pa ne moreš v vseh treh drugega prostora najti, nego moj nos?“ J. K.

Zabavna naloga.

(Priobčila Karlota Kontusi.)

Razreži podobo A na dva kosca takó, da bota vkup zložena popolnoma pokrila podobo B!

Številna naloga.

(Priobčil Franjo Heržić, učitelj v Slavoniji.)

Trije dijaki pridejo v neko kerčmo in vprašajo kerčmarja, če ima kaj za večerjo. Kerčmar odgovori: „Prav nič. vse smo potrošili, kar smo imeli.“ Ko pa kerčmar vidi žalostne obraze revnih dijakov in je prepričan, da so zelo lačni, reče jim: „Ako hočete jajca jesti, teh vam lahko pripravim?“ Lačni dijaki reko kerčmarju, da jim naj skuha vsa jajca, kar jih ima pri hiši. Zaspana tridružba pa ne more pričakati kuhanih jajec, sklone glavo na mizo in vsi trije prav terdo zaspajo. Jajca se skuha, kerčmar je dene v skledo, jo položi na mizo pred spéce dijake, in potem odide tudi on spat. Zdaj se prebudi prvi izmed zaspalne trojice, zagleda jajca na mizi ter misli, kaj mu je storiti. Ne pomišljuje se dolgo, ampak hitro stisne vse svoje misli v eno samo misel in reče sam sebi: „Moja dva tovarša spita in ne vesta, da so jajca že kuhana. Nò prekanil ju bodem. Jajca hočem razdeliti na tri dele, svoj del hočem snesti in ostala dva dela zopet nazaj djati v skledo. Kakor je mislil, tako tudi stori. Vsa jajca porazdeli na tri dele, svoj del sné, a ostala dva dela dene zopet nazaj v skledo, potem se vleže in prav terdo zaspí. — Nató se prebudi drugi dijak, vgléda skledo pred seboj ter misli, kako bi svoja spéca tovarša prekanil. Ne pomišljuje se dolgo in reče: Že vem; jajca hočem razdeliti na troje, svoj del hočem snesti, a ostala dva dela zopet nazaj djati v skledo in nobeden mojih tovaršev ne bode vedel, da mojega dela v skledi več ni. Kakor si je mislil, tako stori tudi ta. Razdeli jajca na tri dele, svoj del sné, a druga dva dela dene zopet nazaj v skledo; potem se vleže in tudi on prav terdo zaspí. — Zdaj se prebudi tretji dijak. Ko vgléda skledo z jajci pred seboj, misli tudi on, kako bi prekanil svoja spéca tovarša, in res tudi njemu pade na um, da razdeli vsa jajca na troje, svoj del sné, a ostala dva dela zopet nazaj dene v skledo; potem se prav zadovoljen vleže in tudi on terdo zaspí. — Ko so se zaspanci prav dobro naspali in odpočili od težkega potovanja, prebudé se zdaj vsi trije naenkrat ter vglédajo jajca pred seboj. Míрно brez vsega prepira razdelé jajca na tri dele, vsak svoj del sné in gospodarju ostane prazna skleda. — Vprašam vas zdaj prijatelji in prijateljice moje: **Koliko jajec je bil kerčmar prinesel v skledi na mizo?**

(Rešitev zabavne in številne naloge, in imena reševalcev v prihodnjem listu.)

Rešitev skakalnice, številnih nalog in zastavic v 3. listu „Verteca.“

Rešitev skakalnice:

Bival na zeleni lipi
Nekdaj ščinkovec je mlad!
Skakal je po senčnih vejah,
In prepeval seréno rad.
Lipa ga je bolj ljubila,
Kakor druge tiče vse;
Vejo mu je odločila,
Naj si plete gnjezdice.

Zložil Vilhar.

Prav so jo rešili: Gg. J. Mihalič, dež. ofic. v Ljubl.; Gostač, na Prim.; A. Berčić, poduč. v Star. tergu p. Ložu; M. Kosič, učit. v Brez. na Terž.; J. Zinko, učit. v Središči; L. D., v Ribenci; A. Gutnik, A. Mahkovec, Iv. Pintar, Davorin Škrli in G. Gantar, dijaki v Ljubl.; Ant. Bezenšek, dij. v Celji; Dr. Štrekelj, dij. v Gorici; Iv. Peterca, v Ljubl. — Gospodičine: Alb. Pirc, v Teržicu; Z. Pirc, v Kamniku; J. Mence, v Ljublj.; Matilda Tomšič, v Trebnem; K. Kontusi, v Škocijanu; F. Sajevec, v Naklem; Ljub. Pivec, v Ribenci.

Rešitev številnih nalog:

Nal. I. Odg. 3 sestre in 4 bratje, vkup 7 otrok.

Nal. II. Odg. Oče 42, mati 37, hči 12 let.

Nal. III. Odg. Bogati je imel 7, revni pa 5 ovac.

Prav so je rešili: Gg. A. Berčić, učit. v Star. tergu p. Ložu; M. Kosič, učit. v Brezovici; Jan. Vogrin, učitelj v Kanalu; Iv. Muršec, učit. na Slad. na Št.; A. Gutnik, A. Mahkovec, Dav. Škrli, Ivan Češnovar in Gr. Gantar, dijaki v Ljubl.; A. Bezenšek, dij. v C.; Jg. Borštnik, uč. v Ljubl.; Odraščeni učenci farne šole v Sr. vasi v Bohinji; Pet. Miklavec, v Riben. na Štaj.; Ivan Kožlin, v Bilj.; Jož. Zinko, učit. v Sred. na Štaj. (I. II.); Amb. Poniž, učit. v Černemk.; Iv. Peterca, v Ljubl. (II. III.); Furlani, v Kanalu na Goriš. (I. II.); J. Sajé, učit. v Senti. (II.); Fr. S. Orešek, terg. pomoč. v Ljubl. (II. III.); J. Ukmar, učit. v M. (II.); Hr. Karlin in Iv. Pintar, dijaka v Ljublj. (II. III.); Fr. Matjan, učen. v Ljubl. (I. II.). — Gospodičine: J. Mence, v Ljubl.; Ljub. Pivec, v Rib. na Štaj.; K. Kontusi, v Šk. na Terž.; Zofija Pirc v Kam. (II. III.).

Uganjke zastavic:

1. Pri praznem, kajti polnega koj zlije skoz gerlo; 2. Eno (sak je le mreža); 3. Človeška glava.

Današnji list „Verteca“ ima 20 strani berila.

Izdatelj, založnik in vrednik **Ivan Tomšič**. — Tisk Egerjev v Ljubljani.